EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

23. detsember 2009 *

Kohtuasjas C-403/09 PPU,

mille ese on EÜ artiklite 68 ja 234 alusel Višje sodišče v Mariboru (Sloveenia) 19. oktoobri 2009. aasta määrusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 20. oktoobril 2009, menetluses

Jasna Detiček

versus

Maurizio Sgueglia,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees K. Lenaerts, kohtunikud R. Silva de Lapuerta, E. Juhász, J. Malenovský (ettekandja) ja D. Šváby,

* Kohtumenetluse keel: sloveeni.

kohtujurist: Y. Bot,
kohtusekretär: vanemametnik L. Hewlett,

arvestades eelotsusetaotluse esitanud kohtu 19. oktoobri 2009. aasta taotlust, mis saabus Euroopa Kohtusse 20. oktoobril 2009, lahendada eelotsusetaotlus kodukorra artikli 104b alusel kiirmenetluses,

arvestades kolmanda koja 27. oktoobri 2009. aasta otsust see taotlus rahuldada,

arvestades kirjalikus menetluses ja 7. detsembri 2009. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– J. Detiček, esindaja: *odvetnik* B. Žibret,

– M. Sgueglia, esindaja: *odvetnik* L. Varanelli,

– Sloveenia valitsus, esindaja: N. Aleš Verdir,

– Tšehhi valitsus, esindaja: M. Smolek,

– Saksamaa valitsus, esindaja: J. Kemper,

– Prantsusmaa valitsus, esindaja: B. Beaupère-Manokha,

– Itaalia valitsus, esindaja: I. Bruni, keda abistas *avvocato dello Stato* F. Arena,

– Läti valitsus, esindaja: K. Drevina,

– Poola valitsus, esindaja: M. Arciszewski,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A.-M. Rouchaud-Joët ja M. Žebre,

olles ära kuulanud kohtujuristi seisukoha,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243), artikli 20 tõlgendamist.

2 See taotlus esitati Jasna Detičeki ja Maurizio Sgueglia vahelises kohtvaidluses seoses nende tütre Antonella hooldusõigusega.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

3 Määruse nr 2201/2003 põhjendus 12 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See

tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha liikmesriigil, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel."

4 Määruse põhjendus 16 täpsustab:

„Käesolev määrus ei tohiks takistada liikmesriigi kohtuid kiireloomulistel juhtudel võtmast ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid kõnealuses riigis paikneva vara või isikute suhtes."

5 Määruse põhjendus 21 märgib järgmist:

„Liikmesriigis tehtud kohtuotsuste tunnustamine ja täitmisele pööramine peaks põhinema vastastikuse usalduse põhimõttel ja mittetunnustamise põhjusi peaks olema võimalikult vähe."

6 Määruse nr 2201/2003 põhjendus 33 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevas määruses tunnustatakse põhiõigusi ja peetakse kinni Euroopa Liidu põhiõiguste harta [välja kuulutatud 7. detsembril 2000 Nice'is (EÜT C 364, lk 1; edaspidi „harta")] põhimõtetest. Eeskätt püütakse sellega tagada lapse põhiõiguste austamist, mis on sätestatud [harta] artiklis 24".

7 Määruse artikkel 2 sätestab:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

4) mõiste „kohtuotsus” tähendab lahutust, lahuselu või abielu kehtetuks tunnistamist, samuti vanemlikku vastutust käsitlevat kohtuotsust, mille teeb liikmesriigi kohus, olenemata sellest, kuidas kohtuotsust võidakse nimetada, sealhulgas dekreediks, korralduseks või otsuseks;

[…]

11) mõiste „ebaseaduslik äraviimine või kinnipidamine” tähendab lapse äraviimist või kinnipidamist juhul, kui:

a) sellega rikutakse kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal saadud eestkosteõigust liikmesriigi seaduse alusel, kus laps alaliselt elas vahetult enne äraviimist või kinnipidamist;

ning

b) seda eestkosteõigust teostati tegelikult äraviimise või kinnipidamise ajal üksi või ühiselt või seda oleks teostatud, kui äraviimist või kinnipidamist ei oleks toimunud. Eestkosteõigust loetakse ühiselt teostatavaks, kui vastavalt kohtuotsusele või seaduse alusel ei saa üks vanemliku vastutuse kandja ilma teise vanemliku vastutuse kandja nõusolekuta otsustada lapse elukohta."

8 Määruse artikli 8 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle alaline elukoht on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis."

9 Määruse artikkel 20 „Ajutised meetmed, sealhulgas kaitsemeetmed" sätestab:

„1. Edasilükkamatutel juhtudel ei takista käesoleva määruse sätted liikmesriigi kohtuid võtmast selles riigis viibivate isikute ja seal asuva vara suhtes selliseid ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmed, mis on ette nähtud selle liikmesriigi õigusaktidega, isegi kui käesoleva määruse alusel on peaasja arutamisel pädev mõne teise liikmesriigi kohus.

2. Lõikes 1 osutatud meetmeid ei kohaldata enam, kui liikmesriigi kohus, kelle pädevuses on vastavalt käesolevale määrusele asja sisuline arutamine, on võtnud meetmed, mida ta sobivaks peab."

10 Määruse nr 2201/2003 artikli 21 lõiked 1 ja 3 sätestavad:

„1. Ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse teistes liikmesriikides ühegi erimenetluse järgimist nõudmata.

[…]

3. Ilma et see piiraks käesoleva peatüki 4. jao kohaldamist, võib iga huvitatud osapool käesoleva peatüki 2. jaos sätestatud korras taotleda otsust, et kohtuotsust tunnustataks või ei tunnustataks.

[…]”.

1980. aasta Haagi konventsioon

11 Haagi 25. oktoobri 1980. aasta lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni (edaspidi „1980. aasta Haagi konventsioon”) artikkel 12 sätestab:

„Kui lapse äraviimine või kinnihoidmine on õigusvastane artikli 3 järgi ja kohtu- või haldusmenetluse alguseks lapse asukohariigis on lapse õigusvastasest äraviimisest või kinnihoidmisest möödunud alla aasta, nõuab asjaomane asutus lapse viivitamatut tagastamist.

Kui menetlust alustatakse pärast eelmises lõikes nimetatud aja möödumist, nõuab kohus või haldusasutus siiski lapse tagastamist, kui ei ole tõendatud, et laps on uue keskkonnaga kohanenud.

Kui taotluse saanud riigi kohtul või haldusasutusel on alust arvata, et laps on viidud kolmandasse riiki, võib menetluse peatada või taotluse tagasi lükata."

12 1980. aasta Haagi konventsiooni artikkel 13 on sõnastatud järgmiselt:

„Eelmise artikliga ei ole vastuolus taotluse saanud riigi kohtu või haldusasutuse kohustus nõuda lapse tagastamist, kui lapse tagastamisele vastu vaidlev füüsiline või muu isik või asutus tõendab, et:

a) lapse eest hoolitsenud füüsiline või muu isik või asutus ei ole lapse äraviimise või kinnipidamise ajal teostanud oma hooldamisõigust või et ta on täielikult või osaliselt nõustunud lapse äraviimisega või kinnihoidmisega või

b) lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil võib lapse asetada ebakindlasse olukorda.

Kohus või haldusasutus võib keelduda lapse tagastamist nõudmast, kui laps on jõudnud vanusesse ja küpsusesse, kus on õige tema arvamusega arvestada, ning ta ei soovi tagasi tulla.

Selle artikli asjaoludest lähtudes peab kohus või haldusorgan arvestama lapse sotsiaalset tausta käsitlevat infot, mille on andnud lapse hariliku viibimiskoha keskasutus või muu pädev asutus."

Siseriiklikud õigusnormid

13 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Zakon o pravdnem postopku) § 411 lõiked 1 ja 3 sätestavad:

„1. Abielu ning vanemate ja laste vahelisi suhteid puudutavates asjades võib kohus võtta poolte taotlusel või omal algatusel ajutisi meetmeid, mis puudutavad paari ühiste laste hooldust ja ülalpidamist või külastamisõiguse äravõtmist või piiramist või külastamisõiguse kasutamise üksikasjalikku korda.

[…]

3. Eelmistes lõigetes käsitletud ajutised meetmed võetakse kooskõlas kaitsemeetmeid reguleeriva seaduse sätetega."

14 Täitemenetlust ja kaitsemeetmete võtmist reguleeriva seaduse (Zakon o izvršbi in zavarovanju, edaspidi „ZIZ") § 272 lõige 1 sätestab:

„Kohus võtab ajutise meetme mitterahalise nõude tagamiseks, kui võlausaldaja tõendab veenvalt, et tal on võlgniku vastu nõue või et ta omandab selle. Võlausaldaja peab veenvalt tõendama […], et ajutine meede on vajalik, et vältida sunnijõu kasutamist või raskesti korvatava kahju tekkimist […]."

15 ZIZ § 267 sätestab:

„Ajutine meede võidakse võtta enne kohtumenetluse algatamist, kohtumenetluse jooksul või pärast selle menetluse lõppu, kuid tuleb igal juhul võtta enne täitemenetluse lõppu."

16 ZIZ § 278 lõige 2 sätestab:

„Kohus lõpetab menetluse ja tühistab võetud meetmed ka võlgniku taotlusel, kui asjaolud, mille alusel ajutine meede võeti, on muutunud nii, et ajutine meede ei ole enam vajalik."

17 Abielu ja peresuhteid reguleeriva seaduse (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih) § 105 lõige 3 sätestab:

„Kui vanemad ei suuda vaatamata sotsiaalhoolekandeasutuse abile jõuda laste hooldusõiguse osas kokkuleppele, otsustab kohus ühe või mõlema vanema taotlusel, et kõigi laste hooldusõigus antakse ühele vanemale või et ühe või enama lapse hooldusõigus antakse ühele vanemale ja ülejäänud laste hooldusõigus teisele vanemale. Kohus võib ka omal algatusel otsustada, et kõigi laste või mõne lapse hooldusõigus antakse muule isikule […].”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

18 Sloveenia kodanik Jasna Detiček ja tema abikaasa Maurizio Sgueglia, kellega abielu lahutamise protsess on pooleli, elasid 25 aastat Roomas (Itaalia). Nende tütar Antonella sündis 6. septembril 1997.

19 Tivoli pädev kohus (Itaalia) (edaspidi „Tribunal de Tivoli”), kuhu J. Detiček ja M. Sgueglia olid esitanud abielulahutusavalduse, mis puudutas ka Antonella hooldusõigust, määras 25. juulil 2007 Antonella ainuhooldamisõiguse ajutiselt M. Sguegliale ja käskis lapse paigutada ajutiselt Suore Calasanziane vastuvõtuasutusse Roomas.

20 Samal päeval sõitis J. Detiček koos oma tütre Antonellaga Itaaliast Sloveeniasse, Zgornje Poljčane linna, kus nad elavad tänaseni.

21 Okrožno sodišče v Mariboru (Maribori ringkonnakohus) (Sloveenia) 22. novembri 2007. aasta otsusega, mille Vrhovno sodišče (ülemkohus) (Sloveenia) 2. oktoobri 2008. aasta otsus jättis jõusse, tunnistati Tribunal de Tivoli 25. juuli 2007. aasta määrus täidetavaks Sloveenia Vabariigi territooriumil.

22 Vrhovno sodišče selle otsuse alusel algatati Okrajno sodišče v Slovenski Bistrici's (Slovenska Bistrica esimese astme kohus) (Sloveenia) täitmismenetlus lapse üleandmiseks M. Sguegliale ja paigutamiseks eespool nimetatud vastuvõtuasutusse. See kohus siiski peatas 2. veebruari 2009. aasta määrusega menetluse kuni põhikohtuasja lõpliku lahendamiseni.

23 J. Detiček taotles 28. novembril 2008 Okrožno sodišče v Mariborult, et see võtaks ajutise kaitsemeetme, millega talle määrataks lapse hooldusõigus.

24 See kohus rahuldas 9. detsembri 2008. aasta määrusega J. Detičeki taotluse ja määras talle Antonella ajutise hooldusõiguse. Kohtumääruse aluseks olid määruse nr 2201/2003 artikli 20 sätted koostoimes 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 sätetega ning põhistuses viitas kohus muutunud asjaoludele ja lapse huvidele.

25 Kohus leidis, et Antonella on oma sotsiaalse keskkonnaga Sloveenias kohanenud. Itaaliasse tagasipöördumine ja sundpaigutamine vastuvõtuasutusse ei ole kooskõlas lapse heaoluga, sest see põhjustaks talle korvamatuid kehalisi ja hingelisi kannatusi. Pealegi on Antonella väljendanud Sloveenias toimunud kohtumenetluse käigus soovi jääda ema juurde.

26 M. Sgueglia vaidlustas selle määruse samas kohtus, kes jättis tema kaebuse 29. juuni 2009. aasta määrusega rahuldamata.

27 Viimati nimetatud määruse peale esitas M. Sgueglia kaebuse Višje Sodišče v Mariborule (Maribori apellatsioonikohus) (Sloveenia).

28 Neil asjaoludel otsustas Višje sodišče v Mariboru menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule kaks järgmist eelotsuse küsimust:

„1. Kas Sloveenia Vabariigi ([Euroopa Liidu] liikmesriigi) kohus on [määruse nr 2201/2003] artikli 20 mõttes pädev võtma kaitsemeetmeid juhul, kui teise liikmesriigi kohus, kelle pädevuses on vastavalt käesolevale määrusele asja sisuline arutamine, on võtnud kaitsemeetme, mis on tunnistatud Sloveenia Vabariigis täitmisele kuuluvaks?

Juhul, kui vastus eeltoodud küsimusele on jaatav, siis:

2. Kas Sloveenia kohus võib siseriiklike õigusnormide alusel (nende sellist kohaldamist lubab määruse [nr 2201/2003] artikkel 20), võttes kaitsemeetme määruse [nr 2201/2003] artikli 20 tähenduses, muuta lõplikku ja täitmisele kuuluvat kaitsemeedet, mille on võtnud teise liikmesriigi kohus, kelle pädevuses on vastavalt määrusele [nr 2201/2003] asja sisuline arutamine, või selle tühistada?"

Kiirmenetlus

29 Višje Sodišče v Mariboru taotles eelotsusetaotluse lahendamist kodukorra artiklis 104b ette nähtud kiirmenetluses.

30 Eelotsusetaotluse esitanud kohus põhjendab oma taotlust sellega, et on olemas täitmisele kuuluv kaitsemeetmeid käsitlev Itaalia kohtu määrus, mis näeb ette lapse hooldusõiguse andmise isale, ja vastupidine kaitsemeetmeid käsitlev Sloveenia kohtu määrus, mis näeb ette lapse hooldusõiguse andmise emale. Veel tõdeb ta kiire tegutsemise vajadust, sest otsuse viibimine oleks vastuolus lapse huvidega ja võiks põhjustada korvamatut kahju lapse ja tema isa vahelistele suhetele. Kohus märgib, et juba pelgalt lapse hooldusõigust puudutava kaitsemeetme ajutine iseloom nõuab Euroopa Kohtu kiiret vastust, et mitte pikendada õigusliku ebakindluse olukorda.

31 Olles ära kuulanud kohtujuristi seisukoha, otsustas Euroopa Kohtu kolmas koda 27. oktoobril 2009 rahuldada taotluse lahendada eelotsusetaotlus kiirmenetluses.

Eelotsuse küsimused

32 Oma kahe küsimusega, mida tuleb uurida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 2201/2003 artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et see lubab liikmesriigi kohtul võtta vanemlikku vastutust puudutava ajutise meetme, mis annab selle liikmesriigi territooriumil viibiva lapse hooldusõiguse ühele vanematest, samas kui teise liikmesriigi kohus, kes on mainitud määruse alusel pädev sisuliselt arutama vaidlust lapse hooldusõiguse üle, on juba teinud lahendi, millega on lapse

hooldusõigus määratud ajutiselt teisele vanemale ja mis on tunnistatud täidetavaks esimesena nimetatud liikmesriigi territooriumil.

33 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab ühenduse õigusnormi tõlgendamisel arvestama mitte üksnes normi sõnastust ja konteksti, vaid ka selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa see norm on (vt selle kohta eelkõige 18. mai 2000. aasta otsus kohtuasjas C-301/98: KVS International, EKL 2000, lk I-3583, punkt 21; 23. novembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-300/05: ZVK, EKL 2006, lk I-11169, punkt 15, ja 22. oktoobri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-301/08: Bogiatzi (abielunimi Ventouras), EKL 2009, lk I-10185, punkt 39).

34 Veel tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et liikmesriigid mitte ainult ei pea tõlgendama siseriiklikku õigust kooskõlas ühenduse õigusega, vaid nad peavad ka jälgima, et nad ei tugine teisese õiguse tõlgendusele, mis on vastuolus ühenduse õigusega kaitstavate põhiõigustega või muude ühenduse õiguse üldpõhimõtetega (vt selle kohta 6. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-101/01: Lindqvist, EKL 2003, lk I-12971, punkt 87, ja 26. juuni 2007. aasta otsus kohtuasjas C-305/05: Ordre des barreaux francophones et germanophone jt, EKL 2007, lk I-5305, punkt 28).

35 Kõigepealt olgu meenutatud, et määruse nr 2201/2003 põhjenduse 12 kohaselt kujundatakse määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal.

36 Määruse nr 2201/2003 artikli 8 kohaselt on vanemliku vastutuse asjus pädevus esmalt selle liikmesriigi kohtutel, kus on lapse alaline elukoht hagi esitamise ajal. Geograafilise läheduse tõttu on need kohtud üldjuhul kõige pädevamad otsustama selle üle, mis on lapse huvides.

37 Antud juhul nähtub nii eelotsusetaotlusest kui ka Okrožno sodišče v Mariboru 9. detsembri 2008. aasta määrusest, et mainitud artikli 8 alusel on Tribunal de Tivolil pädevus sisuliselt arutada kõiki vanemliku vastutusega seotud küsimusi põhikohtuasjas.

38 Määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõige 1 näeb siiski ette, et teatud tingimustel võivad lapse viibimiskoha liikmesriigi kohtud võtta selliseid ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmed, mis on ette nähtud selle liikmesriigi õigusaktidega, isegi kui kõnealuse määruse alusel on asja sisulise arutamise pädevus mõne teise liikmesriigi kohtul. Kuna tegemist on erandiga määruses ettenähtud kohtualluvuse süsteemist, tuleb seda sätet tõlgendada kitsalt.

39 Määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõike 1 sõnastusest nähtuvalt võivad selles sättes mainitud kohtud võtta ajutisi ja kaitsemeetmeid üksnes siis, kui on täidetud kolm kumulatiivset tingimust: meetmed peavad olema edasilükkamatud, meetmed peavad olema võetud asja arutava kohtu asukohaliikmesriigis viibivate isikute ja seal asuva vara suhtes ning meetmed peavad olema ajutised (vt selle kohta 2. aprill 2009. aasta otsus kohtuasjas C-523/07: A, EKL 2009, lk I-2805, punkt 47).

40 Järelikult kui kas või üks neist tingimustest ei ole täidetud, ei kuulu kavandatav meede määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõike 1 kohaldamisalasse.

41 Kõigepealt tuleb keskenduda edasilükkamatuse tingimusele.

42 Kuna määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõige 1 lubab kohtul, kes ei ole pädev asja sisuliselt arutama, erandjuhul võtta vanemlikku vastutust puudutava ajutise meetme, siis tuleb asuda seisukohale, et selles sättes kasutatud mõiste „edasilükkamatus” on

seotud nii olukorraga, milles laps on, kui ka sellega, et praktiliselt võimatu on esitada taotlus asja sisuliselt arutama pädevale kohtule.

43 Eelotsusetaotlusest nähtub, et Okrožno sodišče v Mariboru on oma 9. detsembri 2008. aasta määruses tõdenud, et olukord on määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõike 1 tähenduses edasilükkamatu, viidates sellele, et asjaolud on muutunud pärast seda, kui Tribunal de Tivoli võttis vanemlikku vastutust puudutava ajutise meetme, millega määrati lapse ainuhooldusõigus tema isale. Asjaolude muutuse tingis see, et vahepealsel ajal on laps hästi kohanenud keskkonnaga, kus ta praegu Sloveenias elab. Seetõttu leidis Okrožno sodišče v Mariboru, et lapse tagasipöördumine Itaaliasse Tribunal de Tivoli määruse täitmise tagajärjel asetaks lapse olukorda, mis võib tema heaolu tugevalt kahjustada.

44 Okrožno sodišče v Mariboru viidatud asjaolude alusel ei saa siiski tuvastada edasilükkamatust määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõike 1 mõttes.

45 Esiteks, kui tunnistada, et niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas on tegemist edasilükkamatu olukorraga, läheks see vastuollu määruses nr 2201/2003 sõnastatud liikmesriikides tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttega, mis omakorda põhineb liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõttel, nagu nähtub määruse põhjendusest 21.

46 Eelmises punktis mainitud põhimõtteid käsitlevate sätete seas tuleb eelkõige nimetada määruse nr 2201/2003 artikli 28 lõiget 1, mille kohaselt tuleb vanemlikku vastutust käsitlevaid kohtuotsuseid, mis on tehtud päritoluliikmesriigis, mille territooriumil need

on täidetavad, põhimõtteliselt täita taotluse saanud liikmesriigis, ning sama määruse artikli 31 lõiget 3, mis keelab kontrollida sellise kohtuotsuse sisu, mille täitmist taotletakse.

47 Käesolevas asjas tegi kohus, kes on pädev asja sisuliselt arutama, st Tribunal de Tivoli vanemlikku vastutust käsitleva ajutise lahendi ning see lahend tunnistati Sloveenias täidetavaks. Kui järkjärgulisest protsessist tulenev asjaolude muutus, nagu lapse kohanemine uue keskkonnaga, oleks piisav selleks, et anda kohtule, kes ei ole pädev asja sisuliselt arutama, määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõike 1 alusel õigus võtta ajutine meede, millega muudetakse asja sisuliselt arutama pädeva kohtu võetud vanemlikku vastutust käsitlevat meedet, siis aitab täitmismenetluse võimalik aeglus taotluse saanud liikmesriigis tekitada olukorra, mis võimaldab esimesena nimetatud kohtul takistada täidetavaks tunnistatud kohtuotsuse täitmist. Selle sätte niisugune tõlgendus kõigutaks põhimõtteid, millel see määrus põhineb.

48 Teiseks olgu märgitud, et käesolevas asjas tuleneb lapse olukorra muutus ebaseaduslikust äraviimisest määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 11 tähenduses. Okrožno sodišče v Mariboru määratud ajutine meede põhineb mitte üksnes määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõikel 1, vaid ka 1980. aasta Haagi konventsiooni artiklil 13, mis on kohaldatav vaid ebaseadusliku äraviimise või kinnipidamise korral.

49 Kui tunnistada edasilükkamatuks selline olukord nagu põhikohtuasjas, läheks see vastuollu määruse nr 2201/2003 eesmärgiga: takistada laste ebaseaduslikku äraviimist ühest liikmesriigist teise või kinnipidamist (vt selle kohta 11. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-195/08 PPU: Rinau, EKL 2008, lk-5271, punkt 52). Kui pidada lubatavaks, et määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõike 1 alusel võib võtta meetme vanemliku vastutuse muutmiseks, tähendaks see õigusvastasest käitumisest tuleneva faktilise olukorra kinnistamist ja lapse ebaseaduslikult ära viinud vanema positsiooni tugevdamist.

50 Nagu nähtub määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõike 1 sõnastusest, peavad ajutised meetmed olema võetud isikute suhtes, kes viibivad liikmesriigis, kus on selliste meetmete võtmiseks pädevate kohtute asukoht.

51 Vanemlikku vastutust käsitlev ajutine meede, millega muudetakse lapse hooldusõigust, võetakse mitte üksnes lapse suhtes, vaid ka vanema suhtes, kellele antakse uuesti hooldusõigus, samuti teise vanema suhtes, kes jääb selle meetme võtmise tõttu hooldusõigusest ilma.

52 Antud juhul ei ole vaidlust selles, et üks isikutest, kelle suhtes see meede võetakse, s.o isa elab teises liikmesriigis, ning miski ei viita sellele, et ta viibiks liikmesriigis, mille kohus peab ennast pädevaks määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõike 1 alusel.

53 Eeltoodud kaalutlusi kinnitavad nõuded, mis tulenevad määruse nr 2201/2003 põhjendusest 33, mille kohaselt tunnustatakse määruses põhiõigusi ja peetakse kinni harta põhimõtetest ning eeskätt püütakse tagada harta artiklis 24 sätestatud lapse põhiõiguste austamist.

54 Olgu märgitud, et üks lapse põhiõigusi on harta artikli 24 lõikes 3 ette nähtud õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga ning selle põhiõiguse austamine on vaieldamatult iga lapse huvidega kooskõlas.

55 Määruse nr 2201/2003 artiklit 20 ei või tõlgendada viisil, mis eiraks seda põhiõigust.

56 Sellega seoses tuleb tõdeda, et lapse ebaseaduslik äraviimine ühe vanema ühepoolse otsuse tagajärjel võtab enamasti lapselt võimaluse säilitada teise vanemaga regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt.

57 Seetõttu ei või määruse nr 2201/2003 artiklit 20 tõlgendada sellisel viisil, et lapse ebaseaduslikult ära viinud vanem saaks seda kasutada vahendina tema ebaseaduslikust käitumisest tuleneva faktilise olukorra pikendamiseks või sellise käitumise tagajärgede legitimeerimiseks.

58 Harta artikli 24 lõike 3 kohaselt võib lapse põhiõigusest säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga teha erandeid siis, kui see põhihuvi on vastuolus lapse muude huvidega.

59 Järelikult tuleb asuda seisukohale, et meedet, mis takistab säilitada regulaarseid isiklikke suhteid ja otsest kontakti mõlema vanemaga, saab õigustada üksnes lapse muu huvi, mis on kaalukam kui mainitud põhiõiguse aluseks olev huvi.

60 Kõikide kaalul olevate huvide tasakaalustatud ja mõistlik hindamine, mis peab lähtuma lapse isiku ja tema sotsiaalse keskkonnaga seotud objektiivsetest kaalutlustest, tuleb põhimõtteliselt läbi viia selle kohtu menetluses, kes on määruse nr 2201/2003 alusel pädev asja sisuliselt arutama.

61 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb esitatud küsimustele vastata, et määruse nr 2201/2003 artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas ei luba see liikmesriigi kohtul võtta vanemlikku vastutust puudutavat ajutist meedet, mis annab selle liikmesriigi territooriumil viibiva lapse hooldusõiguse

ühele vanematest, samas kui teise liikmesriigi kohus, kes on mainitud määruse alusel pädev sisuliselt arutama vaidlust lapse hooldusõiguse üle, on juba teinud lahendi, millega on lapse hooldusõigus määratud ajutiselt teisele vanemale ja mis on tunnistatud täidetavaks esimesena nimetatud liikmesriigi territooriumil.

Kohtukulud

62 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas ei luba see liikmesriigi kohtul võtta vanemlikku vastutust puudutavat ajutist meedet, mis annab selle liikmesriigi

territooriumil viibiva lapse hooldusõiguse ühele vanematest, samas kui teise liikmesriigi kohus, kes on mainitud määruse alusel pädev sisuliselt arutama vaidlust lapse hooldusõiguse üle, on juba teinud lahendi, millega on lapse hooldusõigus määratud ajutiselt teisele vanemale ja mis on tunnistatud täidetavaks esimesena nimetatud liikmesriigi territooriumil.

Allkirjad